

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ЗАГОТІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуто сучасний стан внутрішнього контролю з метою обґрунтування теоретичних засад організації та вдосконалення практичних рекомендацій щодо окремих елементів організаційної побудови контрольних процедур на заготівельному підприємстві. Висвітлено основні проблемні аспекти організації системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві, як складової функції управління

Постановка проблеми. Система ринкових відносин передбачає посилення зацікавленості власників і керівного персоналу в ефективності функціонування підприємства, підвищення рівня його рентабельності, збереження та збагачення його активів. Тому, на суб'єктах господарювання необхідний налагоджений механізм управління, найважливішим елементом якого є система внутрішньогосподарського контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні аспекти теорії та практики системи внутрішньогосподарського контролю у своїх працях досліджували вчені Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Куцик П.О., Лазаришина І.Д., Рудницький В.С., Радченко К.І., Усач Б.Ф., Чумаченько М.Г., Шевчук В.О., Фірсова Н.В. та інші. Проте, питання системи контролю на заготівельних підприємствах на даний час висвітлені на недостатньому рівні, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті. Аналіз сучасного стану внутрішнього контролю на заготівельних підприємствах, обґрунтування теоретичних засад організації і практичних рекомендацій щодо окремих елементів організаційної побудови контрольних процедур на суб'єктах дослідження.

Виклад основного матеріалу. Економічну суть внутрішнього контролю на заготівельному підприємстві можна визначити як систему спостереження і перевірки процесу функціонування та фактичного стану об'єкта управління з метою виявлення обґрунтованості й ефективності прийнятих управлінських рішень, забезпечення інформацією про дані явища службу управління з метою запобігання чи усунення певних несприятливих ситуацій.

Вчений Р.І. Криницький визначає контроль як "процес спостереження й перевірки виробничої й фінансово-господарської діяльності підприємства, який здійснюється відповідними суб'єктами управління з метою виявлення відхилень від установлених параметрів діяльності, усунення й попередження негативних явищ та тенденцій" [4, с. 6]. Іншого погляду дотримується економіст В.І. Стажаєв, котрий стверджує, що "контроль є вираженням функцій обліку й аналізу, а також виявляє та усуває помилки в діях усіх функцій управління – у плануванні, обліку, аналізу та регулюванні" [7, с. 23].

Як стверджує економіст Ковтун Т.В., "внутрішній контроль – процес, що спрямований на досягнення довгострокових цілей компанії, які є наслідком дії керівництва з планування, організації, моніторингу діяльності суб'єкта господарювання в цілому та її окремих підрозділів" [3]. А вчена Футоранська Ю.М., зазначає, що "...внутрішній контроль – система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних усіма працівниками своїх обов'язків по забезпеченню й здійсненню господарських операцій" [8].

Для виведення контролю на якісно новий рівень, адекватний сучасним вимогам, потрібно, щоб він базувався на передових досягненнях науки, а тому: "...найважливіший напрям удосконалення механізму контролю – його якісне перетворення з емпіричної діяльності, заснованої на досвіді та інтуїції керівників й фахівців на наукову систему" [2, с. 38].

Предмет контролю – фактичні події та процеси, які повинні відбуватися відповідно до плану. Крім того, предметом контролю можуть бути встановлені параметри розвитку підприємства (безпосередньо планові показники) з позицій можливостей суб'єкта господарювання (наявного потенціалу), можливих змін внутрішнього (зміни потенціалу) та зовнішнього (споживачі, постачальники, законодавчі зміни, політика конкурентів, соціально-економічна ситуація, наявність кризових явищ) середовищ тощо. Контроль також передбачає постійне спостереження за ходом реалізації плану.

Елементи, складові плану, які є об'єктами контролю – час, вартість, норми, нормативи, якість, зміни, які виникають у ході реалізації плану; підготовка, отримання, розподіл і схвалення планових документів; самі плани; стан справ із фінансуванням, експлуатаційні характеристики плану; відповідність цілям діяльності тощо.

На думку автора, мета контролю на підприємстві визначає його основні функції: інформаційну (забезпечення власника, керівництва підприємства достовірною інформацією для прийняття управлінських рішень); функцію планування (дозволяє отримати достатню кількість доказів; сприяє раціоналізації витрат на проведення перевірки; забезпечує добрі взаємовідносини з керівництвом, робітниками у процесі перевірки та сприяє якісному виконанню робіт), діагностичну (дозволяє виявляти та систематизувати (за рівнями впливу на розвиток підприємства) основні причини негативних явищ: кризи, банкрутства); координаційну (забезпечення безперервності процесу внутрішнього контролю шляхом досягнення погодження в роботі всіх суб'єктів внутрішнього контролю і персоналу підприємства через механізм налагодження раціональних зв'язків (комунікацій) між ними); організаційно-розподільчу (полягає у організації взаємодії та розподілу обов'язків або повноважень між суб'єктами внутрішнього контролю; нагляд (забезпечує визначення головних моментів при перевірці якості проведення внутрішнього контролю). Крім того, особливості системи контролю, застосовуваних у тих чи інших умовах, визначаються функціональним аспектом внутрішнього контролю.

У даному випадку контроль, який є самостійною функцією управління, виступає засобом установаження зворотних зв'язків, завдяки чому управлінський персонал заготівельного підприємства може чітко простежити хід виконання прийнятих рішень. Це дасть можливість своєчасно реагувати на відхилення у роботі підконтрольного об'єкту від заданої мети та вносити відповідні корективи в його діяльність. Контроль, як самостійна функція управління, тісно пов'язаний з іншими сторонами управлінської діяльності – прогнозуванням, плануванням, обліком та аналізом.

Організація внутрішнього контролю повинна бути цілісною єдиною системою взаємопов'язаних способів, прийомів і методів, що охоплює весь комплекс контрольних процедур, починаючи з формування інформаційної бази, проведення контрольних дій та завершуючи узагальненням результатів контролю, а тому, на наш погляд, основними шляхами подальшого удосконалення є такі, як вибір оптимальної за складом та обсягом інформаційної бази, яка забезпечить реалізацію завдань; розробка, запровадження нових і вдосконалення діючих способів, прийомів і методів контролю, найбільш ефективних з врахуванням

специфіки діяльності заготівельного підприємства; розробка та запровадження ефективної технології вирішення поставлених завдань перед службою внутрішнього контролю керівництвом підприємства, що забезпечить злагоджене функціонування його як цілісного механізму.

Тому, на нашу думку, при організації контролю на заготівельних підприємствах слід враховувати наступне:

- виконання контрольних функцій слід доручати особам, компетентним у питаннях, які підлягають контролю, щоб вони мали можливість на високому професійному рівні оцінити причини й передбачити наслідки можливих відхилень, внести пропозиції з усунення виявлених недоліків;

- працівники, керівники відповідних рівнів, які здійснюють контроль, не повинні мати права бути пов'язані єдиними матеріальними інтересами з підконтрольними підрозділами, задля забезпечення принциповості та об'єктивності;

- при здійсненні процесу планування, при реалізації планів та в інших видах діяльності обов'язково повинен бути присутній самоконтроль.

Внутрішньогосподарський контроль забезпечується наявністю взаємовідносин між учасниками виробництва з приводу перевірки подій, фактів виробничої діяльності і спрямованих на забезпечення:

- достовірності даних у процесі обліку;
- правильності (законності) й доцільності господарських операцій, а також повноти і своєчасності їх відображення в обліку;
- виявлення відхилень у процесі виробництва від норм, нормативів, стандартів, правил, планів тощо;
- виявлення причин відхилень, які виникають, і доведення вини (ініціативи) за їхні наслідки.

Очевидним є той факт, що діяльність заготівельних підприємств має свої особливості, які і визначають методіку контролю. Серед існуючих варто виділити такі специфічні об'єкти, як використання бюджетних дотацій, особливості закупівлі продукції у населення (з врахуванням пільг з податку на доходи фізичних осіб); первинна обробка продукції, ефективне зберігання тощо.

Завданнями внутрішньогосподарського контролю на заготівельному підприємстві слід розуміти такі методи та методичні прийоми з організації та ведення бізнесу, зокрема: забезпечення збереженості активів; перевірки точності і вірогідності облікової інформації; підвищення ефективності діяльності із заготівлі, первинної обробки, раціонального зберігання та реалізації продукції; забезпечення дотримання вимог керівництва тощо.

Проте, результати дослідження стану внутрішнього контролю на заготівельних підприємствах свідчать про його незадовільний стан. Основна причина – відсутність акцентування уваги на побудові ефективної системи функціонування такого контролю. На багатьох підприємствах немає розробленого та затвердженого графіку документообігу у вигляді переліку завдань щодо створення, перевірки і обробки документів, які виконуються підрозділами підприємства та окремими виконавцями, із зазначенням їх взаємозв'язку та термінів виконання. Це, в свою чергу, призводить до несвоєчасного відображення фінансово-господарських операцій у бухгалтерському обліку, погіршення комунікаційних зв'язків між працівниками підприємства, слабку інтеграцію функцій контролю з іншими ланками управління. Наступним, на нашу думку, суттєвим недоліком організації внутрішнього контролю на заготівельних підприємствах є

відсутність положення про організацію внутрішнього контролю, яке характеризує відношення керівництва до контролю, як до "другорядної, вторинної, несамоїсної діяльності", що не потребує свого регламентування.

Висновок. Контроль на заготівельних підприємствах має певні особливості: здійснення функцій контролю особами, які представляють інтереси підприємств і є членами цього колективу; охоплення всіх видів контролю, який здійснюють суб'єкти контролю підприємства; забезпечення не лише зворотного, а й прямого зв'язку між структурними підрозділами підприємства, між керованою і керуючою системами. Проблеми функціонування системи внутрішнього контролю на підприємствах ускладнюються ще й через відсутність єдиного методологічного підходу до організації контролю на всіх ділянках виробничого циклу (закупівля (заготівля) продукції, первинна обробка, зберігання тощо), а також перекидання ряду контрольних функцій інших підрозділів підприємства на працівників бухгалтерського апарату, що знижує загальний ефект.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бутинець Т.А.* Внутрішній контроль виробничої діяльності підприємства: управлінський підхід / Т.А. Бутинець. – Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 1(43). – С. 28 – 32.
2. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / За ред. к.е.н. проф. М.Д. Корінка. – Фастів : Поліфаст, 2006. – 440 с.
3. *Ковтун Т.В.* Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства / Т.В. Ковтун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – Т. 1. – С. 65 – 170.
4. *Криницький Р.И.* Контроль и ревизия в условиях автоматизации бухгалтерского учета: [Учебное пособие] / Р.И. Криницкий – М.: Финансы и статистика, 1990. – 120 с.
5. *Куцик П.О.* Контроль як основа управління спільною діяльністю без створення юридичної особи: стан проблеми / П.О. Куцик // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – Житомир : ЖДТУ. – 2010. – № 3 (18). – С. 171 – 177.
6. *Рудницький В.С.* Методологія і організація аудиту : [Монографія] / В.С. Рудницький. – Тернопіль : Економічна думка, 1998. – 192 с.
7. *Стажаев В.И.* Оперативное управление предприятием. Проблемы учета и анализа: [Учебное пособие] / В. И. Стажаев. – Минск: Наука и техника, 1973. – 148 с.
8. *Футоранська Ю.М.* Окремі аспекти державного регулювання у сфері внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю.М. Футоранська // Фінансовий контроль. – 2009. – № 2 (31). – С. 20 – 24.